

BİNGÖL İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ KAPSAMINDA KAPLICA TURİZMİ ÖRNEĞİ VE MACARİSTAN KARŞILAŞTIRMASI

Araştırma Makalesi

Pınar ŞENDİKİCİ¹, Ersin KARAKAYA²

ÖZET

Ülkelerin büyümede en önemli lokomotiflerinden biri olan turizm, son yıllarda Türkiye için de geliştirilmesi gereken konular arasında yer almaya başlamıştır. Birçok ülkede turizm alanları tek tek destinasyonlar şeklinde değil, her bölgenin kendi potansiyeli dikkate alınarak rotalar şeklinde oluşturulmaktadır. Böylece daha fazla turist, farklı zevk ve tercihler ile ülkelere gelmesi sağlanmaktadır. Günümüzde birçok ülkede turizm gelirleri cari açık kapatılması için ciddi bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle yöre halkının turizme bakış açısı sonrasında ise yöre halkının gözünden termal turizm bağlamında Macaristan'daki uygulanan turizm politikaları karşılaştırılması yapılmıştır. Yöre halkına uygulanan yüz yüze mülakatla gerçekleştirilen anketlerde, genel olarak likert ölçeği kullanılarak, katılımcılardan turizmin gelişmesi ile ilgili konuları önem derecesine göre sıralaması istenmiştir. Ankete katılım sağlayanların yaklaşık %60'ı yörenin gelişmesi için kaplıca ve sağlık turizmine önem verilmesi gerektiğini söylemiştir. Biz de çalışmamızda hem bu konuda iyi bir örnek olan Macaristan Debrecen bölgesindeki Avrupa'nın üçüncü büyük kaplıcası kabul edilen Hajdúszoboszló spa alanını konu alarak Bingöl ili bağlamında hem karşılaştırılması yapılmıştır. Örnek aldığımız kaplıca yaptığı iyileştirmeler ile sadece on yılda gelişim süreci de dikkate alınarak, sonuçlar kısmında politika yapıcılara konuyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Kırsal Turizm, Kırsal Kalkınma, Macaristan

JEL Sınıflama Kodları: P25, Z3

THE EXAMPLE OF SPA TOURISM IN THE SCOPE OF TOURISM POTENTIAL OF BİNGÖL PROVINCE AND HUNGARY COMPARISON

Research Article

ABSTRACT

Rural tourism, which is one of the most important factors in the growth of countries, has started to be among the issues that need to be developed in Turkey in recent years. In many countries, tourism areas are not formed as individual destinations, but as routes, taking into account the potential of each region. Thus, more tourists are ensured to come to countries to different tastes and preferences. Today, tourism revenues are used as a serious source

¹ Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, pnar79@gmail.com, orcid.org/0000-0002-8885-9180

² Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, karakayaersin@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-6734-4962

“Şendikici, P. ve Karakaya, E. (2021) Bingöl İlinin Turizm Potansiyeli Kapsamında Kaplıca Turizmi Örneği Ve Macaristan Karşılaştırması, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, Vol: 5, (Özel Sayı), p.116-125, doi: 10.30625/ijctr.947332”

*Makale Gönderim Tarihi:*07.06.2021

*Kabul Tarihi:*28.06.2021

to close the current account deficit in many countries. In this study, first of all, the local people's perspective on tourism, and then the thermal tourism from the eyes of the local people, the tourism policies implemented in Hungary are compared. In the surveys conducted with the face-to-face interviews applied to the local people, the participants were asked to prioritize the issues for the development of tourism, generally using the Likert scale. Approximately 60% of those who participated in the survey said that spa and health tourism should be given importance for the development of the region. In our study, both the Hajdúszoboszló spa area, which is considered the third largest spa in Europe in the Debrecen region of Hungary and a good example in this regard, has been compared in the context of Bingol province. Considering the improvements made in the spa, which we took as an example, and the development process in only ten years, suggestions were made to the policy makers in the results section.

Keywords: Bingol, Rural Tourism, Rural Development, Tourism, Hungary

JEL Classification Code: P25, Z3

GİRİŞ

Turizm ilk olarak İkinci Dünya Savaşı bitimiyle hızlanan sanayileşme ile birlikte çalışanların sosyal ihtiyaçlarının önem kazanmaya başladığı iş yapılarında, nefes almak için izin kavramıyla, oluşan boş vaktin değerlendirildiği alan ihtiyacı olarak ortaya çıkmıştır.

İlk olarak 1994'te Lane tarafından kırsal turizm, saf kırsal turizm olarak tanımlanmıştır. Lane, 'kırsal turizmin çeşitli tanımları olmasına rağmen kavram olarak saf kırsal turizm tanımını yapmıştır. Saf kırsal turizm kavramı; Kırsal alanlarda yer alan, ölçek, karakter ve işlev olarak kırsal olan, farklı ve "kırsal çevre, ekonomi, tarih ve yerin farklı ve karmaşık yapısını" yansıtan turizm olarak tanımlanmıştır. Başka bir bilimsel bakış açısına göre, kırsal turizm, çalışması entegre ve bütünleşik yaklaşımlar gerektiren, ekonomik hedeflerinin doğrulanması, sosyal yönünün açıklanması, doğal ve ekolojik yönlerin önceliğini gerektiren çok yönlü bir faaliyettir.

Lane (1994), sürdürülebilir kırsal kalkınma politikalarının benimsenmesi için dört neden daha sunmaya devam ediyor:

- Kırılğan alanları korumak için sürdürülebilir yönetim sistemlerini uygulama
- Koruma ve geliştirmenin çelişen amaçları arasında arabuluculuk yapma
- Dengeli, geniş tabanlı ancak topluluk odaklı ekonomik büyümeyi teşvik etme
- Kırsal alanların "kırsallığını" koruma

Kırsal turizmin yasal ve coğrafi yönleri de ayrı ayrı incelenebilir. Ulusal ekonominin bölgesel-sektörel yapısının analizinde kırsal turizmin turizm ve rekreasyon, tarım, ormancılık vb. ile doğrudan ve dolaylı ilişkileri vardır. Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO 2004, 9) göre "kırsal turizm, kırsal

kültürün ürünün önemli bir bileşeni olduğu durumlarda kullanılan terim" olarak tanımlanıyor.

Kusen (2006), Kırsalda gerçekleşen turizm olarak yürüyüş (trekking ve yürüyüş), bisiklete binme, binicilik gibi aktiviteler, doğa sporları (örneğin tırmanma), çiftlik ziyaretleri, yerel yemeklerin tadına bakma, avcılık ve balıkçılık gibi faaliyetler ayrıca entegre kırsal turizm ürününün ayrılmaz unsurlarıdır. Toplam arzda bu tür unsurların varlığı, agro turizm, yeşil turizm, gastronomi turizmi, deniz turizmi, av turizmi, kültürel-tarihi turizm gibi dalların oluşmasına ve kişisel tercihlere göre turizm ürünlerinin pazarlanması sürecini başlatmıştır.

Bununla birlikte, Butler(1998) işaret ettiği gibi, birçok ekonominin kırsal alanlarındaki kamu ve özel sektör faaliyetleri ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır, çünkü azalan tarımsal gelirler, sonuçta ortaya çıkan çeşitlenme, temelde yeniden yapılanan dünya ekonomileri içinde çalışan, sürekli devlet gerektiren ve bunu başaran arz odaklı endüstriler yaratmıştır.

Sürdürülebilir kırsal turizmin içsel bir özelliğinin küçük ölçekli işletme olmasına rağmen, işletmelerin çeşitlendirilmesinin parçalı doğasının birtakım zayıflıkları ortaya çıkardığı uzun zamandır kabul edilmektedir. Hall bunları sınırlı pazar bilgisi, düşük kaliteli ürün/hizmet, finansman eksikliği, turizm ve turistler hakkında düşük bilgi düzeyi ve yetersiz destekleyici altyapılar olarak belirtmektedir.

Barke tarafından önerildiği gibi, kırsal turizmin başarılı gelişimi için temel bir bileşen, hem benzer tedarikçiler (örneğin konaklama sağlayıcıları) arasında hem de toplam kırsal turizm deneyimini sağlamak için bir araya gelebilecek diğer işletmeler arasında ağların kurulmasıdır (Embacher, 1994). Aynı şekilde, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik

etmek için, kırsal turizm sektörünü destekleyen mal ve hizmetlerin yerel tedarikini sağlamak için ağlar veya geriye dönük bağlantılar kurulmalıdır.

Kırsal turizmin görevleri, sadece bir turistin kırsal bir evde konaklaması değil, aynı zamanda yerleşimler arasında iyi ulaşım bağlantıları, dinlenme yerleri, tedarik için çeşitli hizmetler sağlayan hizmetlerin mevcudiyetini içeren tüm altyapının iyileştirilmesine destek olur. Dünya Turizm Organizasyonu (UNWTO) verilerine göre turizm en hızlı büyüyen ve en dayanıklı sosyo-ekonomik sektörlerden biridir. Küresel ticaretin yüzde 7'sini oluşturmakla birlikte son on yılda lider işverenler ile doğrudan ve dolaylı üretimi sağlayarak milyonlarca istihdam oluşmasına destek olmuştur. Bununla birlikte, birçok yerde faydaları artan istihdam dahil turizm ve cinsiyet fırsatları, Kentsel ve kıyı bölgelerinde yoğunlaşan, eşitsiz bir toprak parçasına katkıda bulunmak servet dağılımı ve ekonomik fırsatlar

Kaplıca Tanımı

Bugün ülkemizin hemen hemen her bölgesine dağılmış (Ege, Marmara ve İç Anadolu'da çok fazla olmakla birlikte) doğal maden suyu kaynaklarının sayısı 3000'e ulaşmaktadır. Bu kaynakların hemen hemen hepsinden, kaplıca tedavisi (Balneoterapi) amacıyla yararlanmak mümkündür. (Alpman, N.,1965) Ancak bugün ülkemizde, bu tedavi alanının çağımızda vardığı düzeye yakın hizmet verebilecek kaplıca tesisi sayısı fazla titiz olmayan bir değerlendirme ile 20'nin altındadır. Birçok doğal zenginliğe sahip topraklarımızda ne yazık ki bu doğal olanak, halk sağlığı ve sağlık turizmi yönünden değerlendirilmekten uzaktır. Ülkemizdeki çoğu kaplıcada Avrupa kalite belgesi olmadığından yurtdışı turist katılımı beklenen kadar gerçekleşmemektedir.

Kaplıca Normları

Kaplıca tedavisi yeryüzünün bazı doğal faktörlerini bunların insan vücudu üzerindeki olumlu etkilerinden yararlanarak kullanır. Yeraltında değişik derinlik ve katmanlardan yer üstüne çıkan maden suları banyolar, içmeler ve inhalasyon (buhar solunması) şeklinde bulunurlar. Bu uygulamaya bir kaplıca merkezinde kür tarzında (günlük uygulamalar şeklinde ve belirli sürelerde) yapılır. Ayrıca, bu kaplıca merkezinin kurulu olduğu yörenin ikliminin de olumlu etkilerinden yararlanır. Ancak halihazırda ülkemizde

kaplıcalarda istihdam edilmek üzere bu konuda uzmanlaşmış ara personel yetiştirme kısmında ciddi eksiklikler vardır. Bu konu üzerine yapılan çalıştaylarda en çok istihdam konusunda kalifiye personel sıkıntısı üzerinde durulmaktadır.

Kaplıca tedavisi ayrıca aşağıdaki nedenlerle bütün dünyada daha fazla tercih edilen yöntemlerin başında gelmektedir. (ALPMAN, N., 1960)

- Kişiler hastalığın da olumsuz etki gösteren birçok faktörün etkisinden uzaklaşır
- Kaplıca yöresinin ve ikliminin faktörleri (temiz hava, vb) devreye girer
- Kişinin günlük yaşantısı (diyet, egzersiz, uyku, dinlenme) düzene sokulabilir
- Kişinin hastalığının son durumu, çevresinin değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik tedbirlerin düzenlenmesi olanağının sağlanması gerçekleştirilebilir.

Bingöl Kös Kaplıcaları

Kös Kaplıcaları Bingöl şehir merkezinin kuzeydoğusunda, Bingöl – Erzurum karayolunun 20. km'sinde yer alır. Kaplıcanın bulunduğu yerleşim birimi resmi kayıtlarda Ilıcalar olarak adlandırılır. Bu bölge etrafında birçok tabii kaynaktan bulunmaktadır.

Kös kaplıcaları Göynük Çayına bağlı Çal Deresinin vadi tabanında kurulmuştur. Şekil1'de görüldüğü gibi Bingöl'e yakın olduğundan mevcutta olan hem Bingöl Havalimanı hem de Bingöl'e bir saat mesafedeki Elâzığ Havalimanı'ndan kolaylıkla ulaşım sağlanabilir. (Bulut, İ , Girgin, M . 2011).

Göynük Çayı kuzeydeki Şeytan dağları ile doğudaki Şerafettin Dağlarından kaynaklanan oldukça büyük bir akarsudur. Kaplıcanın burada ortaya çıkışı güneyden gelip Karlıova'ya doğru uzanan sol yanal atımlı Doğu Anadolu Fayı ile ilgilidir. Bingöl yöresi kaplıcalarının keşfi ve yararlanma süreci oldukça eskilere dayanır. Bugünkü kaplıca kültürünün geçmişe uygun şekilde günümüzde de sürdürüldüğü, gelişen teknik ve ulaşım imkanlarıyla nispetten geliştiği ve etki sahasının genişlediğini söylemek mümkündür. Termal kaynaklara önem kazandıran unsur, sularının fiziksel ve kimyasal özellikleridir. Bu özelliklere bağlı tedavi edici özellikleri ise talebi arttıran en önemli çekicilik nedenleridir. Tablo2'de de görüldüğü gibi, 16.7.1981'de yapılan tahlil sonuçlarına göre; Kaplıca suları, klor sülfat ve

silikat gibi anyonlar ile demir ve alüminyum gibi anyonlar içermektedir. Karbondioksitli kalevi ve toprak kalevili bikarbonatlı sular niteliğine de sahiptir. Kaplıca sularından kullanımı mide ve barsak motalitesini artırıcı, idrarı arttırıcı, hazmı geliştirici ve safra kesesini kısmen boşaltıcı etkisi olduğu ve tortu içerdiği için şişelenerek tüketime uygun olmadığı ancak yerinde içilebileceği saptanmıştır. (Çağlar K. Ö., 1950)

Tablo 2: Kös Kaplıcaları Analiz

KİMYASAL ÖZELLİKLER							
Kanyonlar	Mg/lt	Milival/lt	%amitival	Anyonlar	Mg/lt	Milival/lt	%amitival
Sodyum	167.1	0.319	2.555	Klorür	86.8	2.445	12.030
Potasyum	20.3	7.266	35.750	Bromür	46.3	0.566	2.785
Kalsiyum	144.2	7.210	35.478	İyodür	0.46	0.003	0.014
Magnezyum	58.3	4.858	23.893	Sülfat	128.1	2.668	13.127
Demir	0.12	0.004	0.019	Nitrat	3.2	0.051	0.251
Alüminyum	4.232	0.469	2.307	Hidrofosfat	4.6	0.095	0.467
Toplam		20.324	100.00	Hidrokarbonat	884.5	14.496	71.326
				Toplam	1647.212	20.324	100.00

Kaynak: (Çağlar., K. Ö. 1950)

Materyal ve Metot

Bir sosyal bilimci bir araştırma anketi yapmaya hazırlanırken, belirleme sorunuyla karşı karşıya kalır. Uygun bir örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, istenen bir örnek büyüklüğünün belirlenmesi ve bütün bu çalışmalarla popülasyonu temsil eden sonuçlara ulaşmaya çalışılır. Dikkate alınan istatistik için önemli olan gerçeğe yakınlık düzeyidir. Bir anket için örneklem büyüklüğünü belirlemek için, önce ortalama, orantı, toplam gibi en yaygın örnek anket tahminleri yöntemleri kullanılır. Yaptığımız anket çalışmamızda yüz yüze görüşme şeklinde yapılmış. Katılımcılara yirmi soru sorulmuş. Sorulan sorular likert dört puanlık ölçeğine göre (1-4) arası seviyede sıralanması istenmiştir.

Likert (1932) tarafından geliştirilen ölçme yöntemi olan likert ölçekleme, en yaygın kullanılan ölçme yöntemlerinden biridir. Çağdaş anket yöntemlerimizden likert ölçeğindeki tipik bir test maddesi gibi ifadedir; yanıtlayıcıdan ifadeye katılma derecesini belirtmesi istenir ve yapılan açıklamanın objektif olarak değerlendirilmesi istenir.

Geleneksel olarak, dört veya beş puanlık bir ölçek kullanılır. Buna karşılık belirli bir değişkeni ölçmeye yönelik k madde için aynı yanıt kategorileri kullanılmış olacaktır, her madde tek tip

bir şekilde puanlanabilir. D-puan ölçeği olması durumunda, 0 ila (D - 1) arası puanlar atanabilir. Her katılımcıya daha sonra toplamını temsil eden bir genel puan verilecektir. Bu puanlama bireysel maddelere verilen yanıtlar için aldığı puanlar ile hesaplanır.

Belirtilen ($X_{i1}, X_{i2}, \dots, X_{ik}$) için likert ölçütüne göre ($i = 1, 2, \dots, n$).

Y_i , i'inci yanıtlayıcının bir Likert ölçeği olsun. $Y_i = X_{i1} + \dots + X_{ik}$. Genel olarak likert maddeleri X_{ij} ($j = 1, 2, \dots, k$) değişkenleri bağımsız değildir, ancak ilişkilidir.

Bir örneklem büyüklüğünü belirlemek için bazı basit istatistiksel varsayımları dikkate alıyoruz. Varsayılır ki her X_{ij} ($i = 1, 2, \dots, n; j = 1, 2, \dots, k$) aynı ortalama ve varyansa sahip olduğu kabul edilir. (μ, σ^2). Ayrıca, herhangi bir j, j_0 için X_{ji} ve X_{j_0i} arasındaki her bir ikili korelasyon katsayısının aynı olduğunu, yani Korelasyon(X_{ij}, X_{j_0i}) 'nin tüm j, j_0 için aynı olduğunu varsayıyoruz.

Katılımcıların Sosyoekonomik ve Demografik Özellikleri

Anket yapılan katılımcıların %49.1'inin kadın, %50.9'unun ise erkek olduğu, %46.2'sinin evli, %51.8'inin bekâr olduğu belirlenmiştir. Bireylerin yaşlarının 17 ile 52 arasında değiştiği ve yaşlarının ortalamasının 29 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların meslek gruplarının dağılımına bakıldığında memur olanların %39.6 ile en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmüştür. Bu değeri %21.4 ile ev hanımı, %22.7 ile öğrenci, %10.9 ile serbest meslek ve %5.4 ile esnaf olduğu sonucu belirlenmiştir.

Katılımcıların Bingöl İli Kırsal Turizm Potansiyeli İle İlgili Düşünceleri

Ayrıca katılımcılara Bingöl'de turizm faaliyetlerinin gelişmesinin yöreye olumlu etki yapıp yapmama durumuna ait sorular sorulduğunda; yaklaşık %98 oranında olumlu etki edeceğine dair cevaplar alınmıştır. Bu kadar yüksek bir oranda olumlu cevap gelmesi yöre halkının turizm ile ilgili yatırımlar konusunda beklenti içinde olduğunu da göstermektedir.

Bireylerin %46.5'i Bingöl ili ve ilçelerinde turizmin geliştirilmesinde yöresel kültürü tanıtmaya ve sağlık ve termal turizm alanlarının daha uygun olacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte bireylerin %37.2 'si doğal hayatı tanıma amaçlı gezilerin, %34.9'u festivallere yönelik etkinliklerin

daha uygun olduğunu düşünmektedir. Ankete katılanların neredeyse tamamının Bingöl’de turizmin geliştirilebileceği inancının tam olduğu bu

konuda ise derneklerin sivil toplum kuruluşlarının ve belediyenin faaliyetlerini arttırması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Tablo 1: Turizm Gelişimi İle İlgili Gerekli Olanaklar

Sorular	Kötü (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
Konaklama olanakları	%16	%26	%47	%11
Yeme-İçme olanakları	%8	%14	%38	%40
Ulaşım olanakları yeterli	%43	%31	%14	%12
Ürün ve hizmet kalitesi	%14	%16	%40	%30
Fiyatlar uygun	%40	%37	%11	%12
Sosyal olanaklar yeterli (mescit, eğlence merkezi vs.)	%70	%12	%10	%8
Acil durum hizmetleri yeterli (arama-kurtarma, sağlık vs.)	%12	%20	%45	%23

Tablo1’de görüldüğü gibi katılımcıların turizm gelişimi ile ilgili gerekli olanaklar içinde en kötü olduğunu düşündüğü %70 ile sosyal olanaklardır. İkinci sırada %43 ile ulaşım olanakları gelmektedir. Katılımcıların ürün ve hizmet kalitesi ile ilgili cevapları iyi aynı zamanda çok iyi tercihlerini topladığımızda %70 gibi yüksek bir orana ulaşılmaktadır. Buradan çıkan sonuçla katılımcılar turizm gelişimi için öncelikle daha fazla eğlence merkezleri ve daha kolay ulaşımın etkili olacağını düşünmektedir.

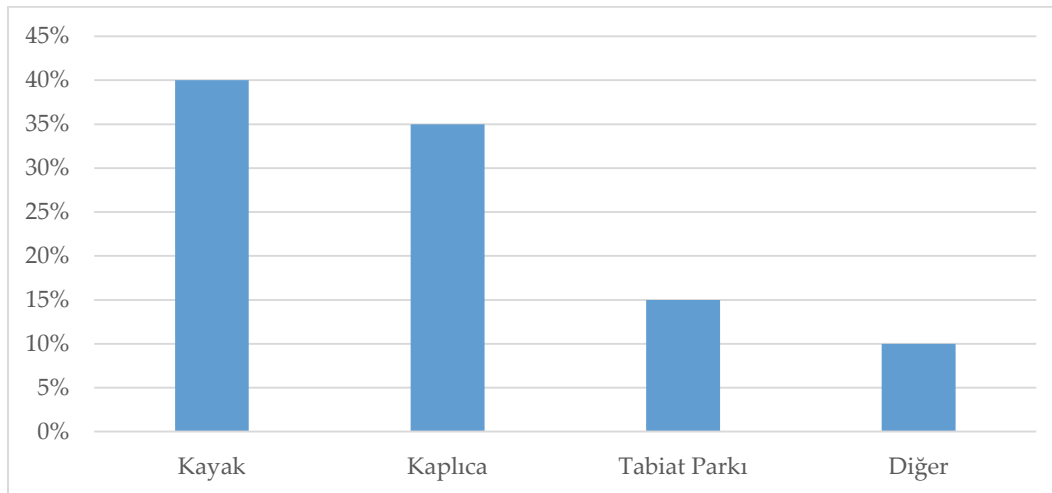
Turizme destek veren kurumların etkisi sorulduğunda katılımcıların, %80’e yakını belediye ve hükümet desteklerinin daha çok olduğunu, kalan %20 oranında ise sivil toplum kuruluşlarının

ve diğer kurumların desteğinin hissedildiğini söylemişlerdir.

Yörede turizmin gelişmesi için neler yapılabileceği ile ilgili soruda ise katılımcılar yaklaşık %60 oranında konuyla ilgili dernek ve sivil toplum kuruluşlarının daha fazla katkı verebileceği cevabını vermişlerdir. Buradan da anlaşıldığı üzere yöre halkı derneklerin desteğiyle yapılacak festivaller, konserler vs etkinliklerin turizmin gelişiminde önemli bir rolü olacağını düşünmektedir.

Katılımcılara Bingöl ili için cazibe merkezinin neresi olduğu sorulduğunda ise kayak ve kaplıcalar birbirine çok yakın oranda olmak üzere toplamda %75 gibi bir yüzde de turistlerin gelme sebepleri olarak kabul edildiği görülmüştür.

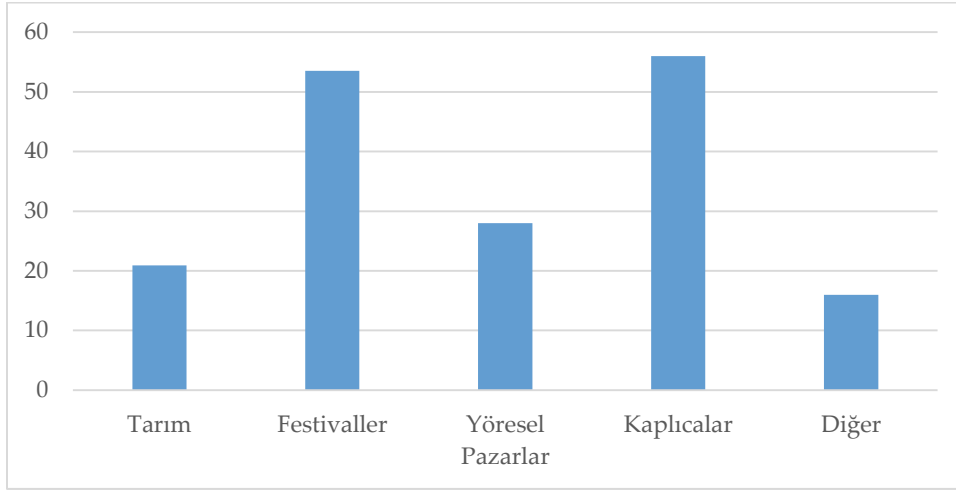
Grafik 1: Cazibe Merkezleri Tercihi

Ayrıca katılımcılara yörenin turizm gelirinin artışı için hangi konuda gelişim sizin için daha öncelikli olarak şeklinde bir soru yöneltildiğinde hem

festivaller hem de kaplıcaların %50 üstündeki yüzdelerle ilk sıralarda olduğu görülmüştür.

Grafik 2: Turizm için Öncelikli Konular

Sonuç olarak yapılan yüz yüze mülakatlar ile yöre halkı için öncelikli konunun kaplıcalar olduğu görülmüştür. Birçok ülkede ve ülkemizde jeotermal enerji sadece turizm amaçlı değil aynı zamanda ısınma, sera ısıtması gibi konularda da kullanıldığından, jeotermal kaynaklarının geliştirilmesi bölgenin ekonomisinde ciddi tasarruflarda sağlayacaktır.

Kaplıca Turizm Örneği Macaristan

Macaristan Ulusal İnovasyon Ofisi'ne göre, the New Széchenyi Planı Macaristan'ın ulusal stratejik referans çerçevesinde 2007-2013 programlama periyodunun son 3 yılı için temel bir eylem planı sunmuştur. Planın ekonomiyi güçlendirmek ve istihdamı arttırmak için 7 adet kırılma noktası vardı, bunlardan ilki sözde sağlık sektörüdür (alt programın adı Healing Hungary'di). Alt programın amacı bir açıdan Macaristan'ın termal su ve jeotermal tesislerinin kullanımını iyileştirmeye yönelik yardımda bulunmak ve bir açıdan da sağlığa ilişkin üretim ve sağlık endüstrilerini bağlamaktı. New Széchenyi Planı tarafından desteklenen birçok farklı turizm projesi vardır ve gelişim, tüm bölgelerdeki turizmle ilgili yerler, hizmetler, rehabilitasyon hizmetleri ve tıbbi turistik hizmetler ve yakınsama bölgelerindeki turizm destinasyonu yönetimleri organizasyonları (DMO) dahil olmak üzere sadece en önemlileri vurgulanabilir.

Macaristan'ın Debrecen şehrinde yer alan Avrupa'nın 3. büyük kaplıcası ünvanına sahip Hajdúszoboszló kaplıcası 1 Ocak 1996 tarihinde eskiden kamulaştırılmış halinden özelleştirilerek bir kısmı özel şirket bir kısmı belediyeye bağlı

olarak yatırımların başlaması sağlanmıştır. 1996'dan bu günlere kadar Hajdúszoboszló Medicinal Spa'da büyük bir yenileme süreci tamamlanmıştır. 1996'da ilk olarak, Termal Terapi Oteli, Hotel Délibáb ve Hotel Silver'da yeni terapiler uygulanmaya başlanmıştır ve tıbbi tedavilerin sayısı da arttırılmıştır. 1998 yılında modern termal banyo binasını bitirilmiştir. 2000 yılında Macaristan'ın ilk eğlenceli su merkezi olan Aquapark kuruldu. Széchenyi Projesi ilk açık hava hamamının geliştirilmesine, Aquapark'ın genişletilmesine, termal banyoda yeni terapi odaları, sağlık havuzları ve sauna yapılmasına yardımcı olmuştur. 2002 yılının sonbaharında termal hamamın salonu iyileştirilmiştir. En önemli gelişmeler ise açık hava hamamıdır. Çünkü havuzların yenilenmesiyle birlikte Avrupa'nın tek Akdeniz sahilli güzel manzaralı alanı kurulmuştur. Aqua-Palace Kapalı Macera Banyosu Mart 2010'da açılmıştır. 2014 yılında bir projeye Aquapark'ın yeni bir alan, 6 yeni ekstrem kaydırak ve 20 m yüksekliğinde bir tırmanma duvarı ile genişletilmesi; çocuklar için bir macera su parkı inşaatı yapılmıştır. Bütün bu yatırımlar, Macaristan Hükümeti'nin 2005 yılında uygulamaya başladığı Ulusal Sağlık Turizmi Geliştirme Stratejisi (National Health Tourism Development Strategy) ile başka bir noktaya gelmiştir. Uygulanan stratejilerde kaplıca turizmi tek bir açıdan ele alınmamıştır. Hajdúszoboszló beldesi sadece 20.000 nüfusa sahipken bugün kendi nüfusunun kat ve kat üstünde hem yerli hem de yabancı turisti ağırlayan önemli bir merkez haline gelmiştir. Çünkü Macaristan Hükümeti turizm

destinasyonlarını bir bütün olarak ele almış ve yapılan pazarlama çalışmaları da birçok turizm çeşidinin bir arada sunulduğu paketler şeklinde yapılmıştır. Böylece turizmde bir çeşit çapraz pazarlama yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca kaplıçalarda kalite ve standartlaştırma çalışmaları yapılmış, böylece müşteri memnuniyetinin ön planda olduğu bir strateji uygulanmıştır. Bütün bu çalışmalar kapsamında Hajdúszoboszló-Spa aşağıdaki kalite belgelerini de alarak uluslararası arenada kendini daha fazla göstermeye başlamıştır.

- 2001 yılında: ISO 9001:2000 kalite yönetim sistemine giriş
  - 2003 yılında: Tüm şirket için kalite yönetim sisteminin genişletilmesi
  - 2004 yılında: IIASA-Shiba Sertifikasının Alınması
  - 2005 yılında: Macar Spa Derneği'nden Termal Banyo, Açık Hava Hamamı ve Aquapark (Bu belgeyle Avrupa Birliği standartlarına uygun hale gelmiştir.)
  - 2006 yılında: Macar Kalite Ürün Ödülü “Recognised for Excellence” 4 yıldızlı yeterlilik
  - 2007'de: Macar Kaliteli Ürün Ödülü “Recognised for Excellence” 5 yıldızlı yeterlilik (EFQM)
  - 2008'den itibaren Çevre Yönetim Sistemi
- Sadece 20.000 nüfuslu küçük bir Avrupa kasabasında kaliteye önem vererek ve çapraz pazarlama stratejisiyle gerçekleştirilenler. Hajdúszoboszló-Spa'nın yatırımlara başladığı 2001 yılındaki alana sahip olan Bingöl ilinde yer alan Kös kaplıcalarında da benzer stratejiler uygulandığında aynı başarı sağlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaplıca turizm dört mevsim turizme olanak sağlayan bir turizm türü olduğundan uygulanabilirliği daha yüksek kabul edilmektedir. Kaplıca yani termal turizmin aşağıdaki faydaları sağladığı söylenebilir:

- Tesislerde yüksek doluluk oranı sağlar
- İstihdamı artırır.
- Diğer alternatif turizm türleri ile beraber rahatlıkla kullanılabilir ve turistik aktivitelerin çeşitlenmesini sağlar. Böylece çapraz pazarlama olanakları sunar.

• Kür merkezi olanaklarına sahip tesisler maliyetlerini çabuk karşılar ve karlı işletmelerdir.

• Türkiye'de termal turizm; Kültür ve Turizm Bakanlığı, ilgili turizm kuruluşları ve üniversitelerden tarafından turizm ürünü çeşitlendirmesi ve mevsimselliğin azaltılması yönünde üzerinde çalışılan yeni bir konsept konumundadır (Dal, 2007).

Ülkemizde de 2023 turizm hedefleri içinde yer alan termal diğer adıyla kaplıca turizm geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda Bingöl'de halihazırda olan Kös Kaplıcaları hem geliştirilerek hem de bölgedeki diğer turizm alanlarıyla eşleştirilerek daha fazla turist için bölgeye gelmesi sağlanabilir. Bingöl ilinde kayak merkezi, rafting, kano, yüzen adalar ve tarih turizmini destekleyen birçok destinasyon vardır. Ayrıca yapılacak festivaller, ulusal ve uluslararası etkinliklerde Bingöl ilinin cazibe merkezlerinin tanıtılmasında ciddi katkı sağlayacaktır. Ancak kaplıca turizmi özelinde Bingöl ilinde yer alan üniversitede kaplıca turizmi için ara eleman istihdamı konusunda eğitim veya yaşam boyu eğitim merkezlerinde yapılacak kurslarla istihdam artırılmasına katkı sağlanabilir. Ayrıca tıp fakültesi ve fizik tedavi konulu bölümlerde kaplıca turizmine yönelik uzmanlık eğitimleri verilebilir. Turizm için olmazsa olmaz olan kaliteli hizmet anlayışı içinde ilgili kalite belgelerinin alınarak; bu tür tesislerin standartlar kapsamında hizmet sunması sağlanabilir.

Bunun yanında kaplıcalara sadece turizm açısından bakmak dışında, enerji tasarrufu açısından da bakılabilir. Ayrıca tarım alanında kaplıca sularının jeotermal açıdan kullanılması sağlanarak sera üzerine çalışmalarda yapılabilir. İncelediğimiz Macaristan turizm politikasında en çok gelişimi sağlayan destinasyonların merkezi olarak yönetilmesi olmuştur. 2000'li yıllarda başlatılmış olan UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ile yapılan Doğu Anadolu turizm koridor projelerinde olduğu gibi sadece Bingöl değil etrafındaki şehirlerde eklenerek turizm destinasyon programları oluşturulabilir. Böylece ulaşım olanakları da ihtiyaç haline getirilebilir. Bingöl ilinin gelişmekte olan bölgeler arasında yer almasını da dikkate alarak yöre halkının gelir artışı ve istihdam imkanları içinde turizm önemli bir paya sahip olabilir. Bingöl ili kayak turizminin, kaplıca turizminin, doğal güzellikler ve tarih

gezilerinin yapılabileceği çok yönlü turistik faaliyetlere ev sahipliği yapabilecek potansiyele sahip bir bölgedir. Ayrıca Macaristan örneğinde de gördüğümüz gibi turizm tesislerinde yapılacak kalite çalışmaları ve standartlaştırma süreci de yurtdışı turistlerin ilgisini bölgeye çekebilecek bir faktör olabilir. Bingöl gibi kırsal nüfusun büyükşehirlerle ve sanayileşen bölgelere göç ettiği, istihdamın az olduğu şehirlerde kırsal nüfusu daha çok sürece dahil eden turizm faaliyetlerine yönelmek, bölgenin gelişimi içinde çok etkili olabilir. Kaplıca turizm özelinde ele alırsak, jeotermal enerjiyle tarım ve hayvancılık ürünleri üretiminde maliyetin düşürülmesi sağlanabilir.

Sonuç olarak; son yıllarda cari açık seviyesini azaltmak için en önemli araçlardan biri olarak kabul edilen turizm gelirleri sürecine sürdürülebilir kırsal turizmi ekleyerek, göçlerin engellenmesi, doğal ürünlerin pazarlamaya eklenmesiyle kırsal nüfusa ek gelir sağlanmış olacaktır. Ayrıca, pandemi ile birlikte her alanda yaşanan dijitalleşme turizm içinde birçok kanaldan pazarlama yapılabilmesi olarak yansımıştır. Böylece dünyanın her yerine kolaylıkla ulaşılan bir turizm pazarı oluşturulmuştur. Bu pazarın alıcılarına sosyal medya hesaplarından bile ulaşılabilen bir yapıda Bingöl gibi çok yönlü turizm yapılabilecek bölgelerin tanıtımı çok daha kolaylaşmıştır.

Bingöl gibi ciddi göç veren bölgelerde, özellikle kırsal nüfusu geri getirmek için bölgeye en çabuk ve en verimli istihdam sağlama yollarından biri turizmdir. Hem genç nüfusun çalışabileceği hem de agroturizm şeklinde kırsal nüfusun daha etkin olduğu turizm istihdam modelleri bölgenin daha hızlı kalkınmasına destek olabilir.

Ayrıca Mezopotamya gibi dünyanın en verimli topraklarına yakın bir bölgede olan Bingöl tarihi turizmi içinde elverişli bir rota haline getirilebilir. Bingöl sahip olduğu yüzen ada, şelale vb gibi tabii güzellikleri de içine alan bir turizm pazarlama stratejisi kaplıca turizminin tanıtımı içinde ciddi bir destek olabilir.

Bingöl ve genel olarak kaplıca turizminde sadece termal açıdan değil, ilgili bölgelerin diğer turizm potansiyellerini de hatta komşu şehirleri de içine alan rotalarla daha fazla turiste ulaştırılması sağlanabilir. Kaplıca turizmi için en önemli destek, mevcut olan ara personel sıkıntısının çözülmesi için yapılacak eğitim stratejileri olabilir.

KAYNAKÇA

Alexander N, McKenna A (1998). Rural Tourism in England. *Inter. J. Cont. Hosp. Manage.*

Alpman, N., 1965. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sıcaksu Kaynakları, İçmeleri ve Maden Sularının Teknik Envanteri. MTA Enst. Raporu (Yayınlanmamış), Ankara.

Ardi, R. P., Mistriani, N., Bakhri, S., & Dwiloka, B. (2018). Development Policy of Sustainable Life Community in Central Java Tourism Village, Indonesia. The 5th IBSM International Conference on Business, Management and Accounting

Bilecen, L.Ö, G.Bonçe, T., '1976, (.27 Eylül 1975), Türkiye Maden Sulan 5, İis tanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Kürsüsü, İis tanbul

Bulut, İ., Girgin, M. (2011). Bingöl Kös Kaplıcalarının Coğrafi Etüdü/A geographical study of Bingöl Kös springs . *Doğu Coğrafya Dergisi*,

Butler R, Hall CM, Jenkins J (eds). 1998. *Tourism and Recreation in Rural Areas*. Wiley: Chichester

Clarke J, Denman R, Hickman G, Slovak J (2001). *Rural Tourism in Roznava Okres: a Slovak Case Study*. *Tour. Manag*

Csapó, J.; Pintér, R.; Aubert, A. Chances for tourism development and function change in the rural settlements with brown fields of Hungary. *E-Rev. Tour.*

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2013) Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu.

Çomak N., Güncegörü B. (2015) Kös Springs Brought Tourism, *Marmara Coğrafya Dergisi*,

Dağdeviren A, Özdemir H, Göker G (2017). Ilgaz ilçesinin turizm potansiyeli. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*

Demonja, D. and Ružić, P. (2011), *Rural Tourism in Croatia with Croatian Case Studies of Good Practice and European Experiences*, Meridians, Zagreb

Embacher H. 1994. Marketing for agri-tourism in Austria: strategy and realisation in a highly developed tourist destination. *Journal of Sustainable Tourism*

Ercan F, Dalgın T, Atak O (2017). Muğla/ortaca ilçesinin kırsal turizm potansiyelini değerlendirmeye yönelik bir swot analizi.

- Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10:52 1416-1424
- Ersoy, Y, Tehci, A , Ersoy, B . (2018). Kırsal Turizm Potansiyelinin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi: Yozgat İli Örneği. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
- Hungarian National Tourist Office (2005): National Tourism Development Strategy
- Illés, S. and Michalkó, G. 2008. The Relationships between International Tourism and migration in Hungary: Tourism Flows and Foreign Property Ownership. *Tourism Geographies*
- Joo, H., Khanal, A., Mishra, A. (2013). Farmers' participation in agritourism: Does it affect the bottom line? *Agricultural and Resource Economics Review*,
- Jonas. M, Palfi A., Aubert A., (2015) *International Journal of Tourism Research, Int. J. Tourism Res.*
- Lane B. 1993. *Rural Tourism: a Bibliography for the OECD. Organisation of Economic Co-operation and Development: Paris.*
- Likert R. (1932). "A technique for the measurement of attitudes". *Archives of Psychology*
- Mansuroğlu S, Dağ V (2016). Bingöl ilinin peyzaj potansiyelinin kırsal turizm olanakları (swot analizi yöntemi kullanılarak) açısından değerlendirilmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*
- Mesci M, Öztürk E (2017). Akçakoca'nın kırsal turizm eğilimleri ve geleceğe yönelik öneriler. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*
- Mihailović, B., Moric, I. (2012) The role of marketing philosophy in rural tourism, *Tourism and Hospitality Management*
- Nanna, M. J., & Sawilowsky, S. S. (1998). Analysis of Likert scale data in disability and medical rehabilitation research. *Psychological Methods*
- Nita V, Manolescu I (2006). Rural tourism development in Romania by the European precession programs a managerial point of view. *International Conference of Trends, Impacts and Policies on Tourism Development, Heraklion. Crete, Greece.*
- OECD (1995), *Kırsal Kalkınma Stratejisi Olarak Niche Markets*, OECD, Brüksel
- Ongun U, Gövdere B, Çiçek U (2016). Yeşil ova'nın kırsal turizm potansiyelinin swot analizi ile değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*
- Orhan F, Doğanay H (2017). Türkiye'nin sakin şehirlerinden biri olan şavşat'ın turizm potansiyelinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*
- Rátz, T., L. Puczko (1998): *Rural Tourism and Sustainable Development in Hungary*. In: D. Hall , L. O'Hanlon eds.: "Rural Tourism Management: Sustainable Options" *International Conference, Conference Proceedings; Scottish Agricultural College, Auchincruive, Ayr, Scotland, UK*
- Raffay, Á., Clarke, A. (2015) *Understanding the Balaton: A Hungarian Case Study in Planning for Tourism; CAB International: Boston, MA, USA,*
- Ritchie, J. R., I. Crouch. (1993): *Competitiveness in international tourism: A framework for understanding and analysis*. In *Proceedings Managing Global Transitions Competitiveness of Slovenia as a Tourist Destination of the 43rd Congress of the Association Internationale d'Experts Scientifique de Tourisme on Competitiveness of Long-Haul Tourist Destinations*, St.Gallen: AIEST
- Roberts L, Hall D. 2001b. *Rural tourism and recreation: principles to practice*. Keynote conference paper, *New Directions in Managing Rural Tourism and Leisure: Local Impacts, Global Trends*. Auchincruive, Scotland, 5–8 September.
- Sharpley R, Sharpley J. 1997. *Rural Tourism: An Introduction*. *International Thomson Business Press: London.*
- Schutz, H. G., & Rucker, M. H. (1975). A comparison of variable configurations across scale lengths: an empirical study. *Educational and Psychological Measurement*,
- Turner LG. 2011. *Quality in health care and globalization of health services: accreditation and regulatory oversight of medical tourism companies*. *International Journal for Quality in Health Care*
- UNWTO (2004), *Avrupa'da Kırsal Turizm: Deneyimler, Kalkınma ve Perspektifler*, UNWTO, Madrid
- Yachin, J. M., Ioannides, D. (2020). "Making do" in rural tourism: the resourcing behaviour of

tourism micro-firms. Journal of Sustainable
Tourism

Etik Onay

Bu çalışma, katılımcılardan birebir veri toplamayı gerektiren araştırma kapsamına girmediği ve veriler ikincil veri olarak elde edildiği için etik kurul onayı gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.